

REGERINGSKANSLIET

Utbildningsdepartementet

Departementspromemoria

**Fler obligatoriska nationella ämnesprov i
grundskolan m.m.**

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Bakgrund.....	3
3	Fler obligatoriska nationella ämnesprov i grundskolan m.m.	4
4	Skälen för förslaget.....	4
4.1	Ett stärkt kunskapsuppdrag i grundskolan m.m.	4
	Årskurs 3.....	5
	Årskurs 5.....	6
	Årskurs 9.....	6
5	Ikraftträdande.....	7
6	Ekonomiska konsekvenser	8
6.1	Behov av insatser	8
	Årskurs 3.....	8
	Årskurs 5.....	8
	Årskurs 9.....	9
7	Författningsförslag.....	10
7.1	Förordning om ändring i grundskoleförordningen (1994:1194).....	10
7.2	Förordning om ändring i specialskoleförordningen (1995:401).....	11
7.3	Förordning om ändring i sameskolförordningen (1995:205)	12
7.4	Förordning om ändring i förordningen (1996:1206) om fristående skolor.....	13
7.5	Förordning om utprovning av ämnesprov i biologi, fysik och kemi i årskurs 9 i grundskolan m.m.	14
7.6	Förordning om utprovning av ämnesprov i svenska och matematik i årskurs 3 i grundskolan m.m.;.....	15

1 Inledning

I denna promemoria redovisas förslag till förordningsändringar som innebär införande av fler obligatoriska nationella ämnesprov i grundskolan och specialskolan samt i fristående skolor som motsvarar grundskolan. Motsvarande ämnesprov införs även i sameskolan.

Förslaget innebär att obligatoriska nationella prov införs i svenska och svenska som andraspråk samt i matematik i årskurs 3, i samma ämnen och i engelska i årskurs 5 samt i årskurs 9 även i biologi, fysik och kemi. Förslaget syftar till att öka måluppfyllelsen genom att stärka skolors uppföljning av elevers kunskaper och att stärka likvärdigheten i lärares bedömning och betygssättning. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

2 Bakgrund

I budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16, s. 99 f.) angav regeringen att ett antal regelbundna, obligatoriska kontrollstationer borde införas för att skapa ökad nationell likvärdighet och ge förutsättningar att minska variationen i elevers resultat. Regeringen angav även att nationella mål och ett obligatoriskt nationellt prov i svenska borde införas i årskurs 3 i syfte att bl.a. stärka den nationella uppföljningen och utvärderingen av elevernas resultat.

En särskild utredare har haft i uppdrag att se över hur mål- och uppföljningssystemen för grundskolan och motsvarande skolformer kan stärkas och utvecklas för att kvaliteten i utbildningen ska bli bättre. I utredarens betänkande *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28) föreslås att avstämningstillfällen i årskurs 3, 6 och 9 införs. Betänkandet har remissbehandlats och ärendet bereds i Regeringskansliet.

Regeringen gav den 30 november 2006 Statens skolverk i uppdrag (U2006/8951/S) att föreslå mål i svenska, svenska som andraspråk och matematik i årskurs 3 samt att utforma obligatoriska nationella prov i dessa ämnen. Skolverket redovisade sitt förslag till mål i årskurs 3 i december 2007. Regeringen fastställde den 29 maj 2008 målen som ska gälla från och med höstterminen 2008. Under vårterminen 2009 kommer de nationella proven i årskurs 3 att utprövas och kvalitetssäkras. Utgångspunkten är att det ska vara obligatoriskt för grundskolor och motsvarande fristående skolor att delta i utprovningen.

I budgetpropositionen för 2008 aviserade regeringen en förändring av det nationella provsystemet, genom att bl. a. inleda arbetet med att ta fram

ytterligare nationella prov genom uppdrag till Statens skolverk (prop. 2007/08:1, utgiftsområde 16 s. 105). Skolverket har därför fått i uppdrag (U2008/2645/S) att förbereda för att obligatoriska ämnesprov i biologi, kemi och fysik i årskurs 9 ska kunna användas från och med 2010. Under vårterminen 2009 ska en obligatorisk utprovningssomgång genomföras i kvalitetssäkrande syfte. Utgångspunkten är att deltagandet i utprovningen ska vara obligatoriskt för grundskolor och motsvarande fristående skolor och att varje elev i årskurs 9 deltar i prov i något av ämnena biologi, kemi eller fysik. Skolverket ska också planera för att befintliga ämnesprov i årskurs 5 (svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska) görs obligatoriska från och med vårterminen 2009. I uppdraget ingår även att förbereda och planera för en nationell uppföljning och analys av provresultaten. Uppföljningen ska motsvara den insamling och analys som görs för befintliga obligatoriska prov.

3 Fler obligatoriska nationella ämnesprov i grundskolan m.m.

Förslag: I grundskolan införs obligatoriska ämnesprov i årskurs 3 och 5 samt i ytterligare ämnen i årskurs 9. Nuvarande frivilliga ämnesprov i årskurs 5 blir obligatoriska från och med läsåret 2008/09. Från och med läsåret 2009/10 införs obligatoriska ämnesprov i svenska, svenska som andra språk och matematik i årskurs 3. Samtidigt införs obligatoriska ämnesprov i biologi, kemi och fysik i årskurs 9. Ämnesprov i dessa ämnen ska inom en treårsperiod användas en gång per ämne.

Motsvarande obligatoriska prov införs i årskurs 4, 6 och 10 i specialskolan. I sameskolan införs obligatoriska prov i årskurs 3 och 5 i samma ämnen som i grundskolan.

Under vårterminen 2009 genomför Statens skolverk utprovningar av ämnesprov i biologi, fysik och kemi i årskurs 9 samt av ämnesprov i svenska, svenska som andra språk och matematik i årskurs 3. Deltagandet i Skolverkets utprovning görs obligatoriskt i grundskolan och motsvarande fristående skolor.

4 Skälen för förslaget

4.1 Ett stärkt kunskapsuppdrag i grundskolan m.m.

Det finns flera syften med att införa fler obligatoriska nationella ämnesprov i grundskolan och motsvarande skolformer. Proven ska utgöra ett stöd i lärares arbete med elevernas lärande. Lärares bedömning och betygssättning av elevers kunskaper behöver bli mer likvärdig. Uppföljningen av elevers kunskaper behöver stärkas för att bevaka elevers rätt till en likvärdig utbildning och öka måluppfyllelsen. Genom

att införa obligatoriska nationella ämnesprov i årskurs 3, 5 och 9 möjliggörs också uppföljning av elevers kunskaper under hela grundskoleutbildningen. Informationen ger därmed en bättre överblick och tydligare bild av kunskapsresultaten i grundskolan och motsvarande skolformer. Nationella prov är också ett viktigt instrument för lärare, skolor och skolhuvudmän vid bedömning av behov av stödinsatser samt när det gäller att utveckla verksamheten i riktning mot de nationella målen.

Utifrån såväl nationella som internationella kunskapsmätningar kan det konstateras att elevers kunskaper i de naturorienterade ämnena inte är tillfredsställande. Den senaste nationella utvärderingen av grundskolan, (*Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 NU03 – Naturorienterade ämnen, Ämnesrapport till rapport 252, Skolverket 2005*), visar bl.a. på försämringar av elevers kunskaper i ämnena kemi och fysik vad gäller begreppsförståelse jämfört med mätningen 1992.

De internationella undersökningarna visar att svenska elevers prestationer i naturvetenskap befinner sig på en genomsnittlig OECD-nivå. Resultaten har inte försämrats i absoluta tal, men det är fler länder än tidigare som presterar på en högre nivå än Sverige vilket har försämrat vår relativa placering. I den senaste TIMSS-studien framgår att de svenska elevernas prestationsnivå ligger på en genomsnittlig nivå i förhållande till jämförbara länder. Det har dock skett en nedgång i absoluta tal jämfört med tidigare mätningar.

När det gäller betygsresultat kan det också konstateras att andelen elever som inte når målen i årskurs 9 över tid varit högre i de naturorienterade ämnena än i flertalet av grundskolans övriga ämnen.

Ett mål- och resultatriktat utbildningssystem förutsätter kontinuerlig uppföljning och utvärdering på alla nivåer i systemet; nationell, kommunal, skol-, grupp- och individnivå. I syfte att öka måluppfyllelsen och att främja en likvärdig skola måste det därför finnas en medvetenhet på såväl nationell som lokal nivå om variationer i utbildningsresultat. Uppföljningen av elevers kunskaper behöver därför stärkas. Skolverket bör därför samla in och analysera resultat av samtliga obligatoriska ämnesprov. Det är viktigt att även huvudmän och skolor analyserar provresultat för att belysa eventuella skillnader i utbildningsresultat mellan skolor och elevgrupper. Informationen ger möjlighet att följa upp och jämföra de egna resultaten i relation till andra kommuners och skolors utfall men också i förhållande till de nationella resultaten.

Årskurs 3

Lärares och skolors uppföljning och utvärdering av elevers kunskaper behöver stärkas genom fler obligatoriska avstämningstillfällen. Särskilt viktigt är det att ge lärare goda möjligheter att tidigt försäkra sig om att

eleverna har tillräckliga kunskaper i att läsa, skriva och räkna. En tidig avstämning av dessa basfärdigheter är avgörande för hur väl elever lyckas tillgodogöra sig den fortsatta utbildningen i grundskolan. Genom att nationella mål och prov införs i årskurs 3 tydliggörs elevens kunskapsutveckling och lärare och skolor får därmed ett bättre underlag för att bedöma om och hur individanpassade stödinsatser bör genomföras men också för hur verksamheten kan utvecklas ytterligare.

Kursplanemål och nationella prov har tidigare inte förekommit i årskurs 3. För att kvalitetssäkra proven ska därför en utprovning genomföras av Skolverket under vårterminen 2009. Deltagandet i Skolverkets utprovning ska vara obligatoriskt för grundskolor och motsvarande fristående skolor. Från och med vårterminen 2010 ska proven användas för att bedöma elevernas kunskaper.

Årskurs 5

I och med att obligatoriska ämnesprov införs i årskurs 3 bör även ämnesproven i årskurs 5 göras obligatoriska i avvaktan på en förändrad kursplanestruktur med nya avstämningstillfällen i bl.a. årskurs 6. Även om flertalet skolor redan idag använder sig av de frivilliga ämnesproven i årskurs 5 är det därför rimligt att nuvarande ämnesprov i svenska/svenska som andra språk, matematik och engelska görs obligatoriska. Det finns fastställda mål för elevers kunskaper i samtliga ämnen i kursplanerna för årskurs 5. Nationella prov bedöms vara ett viktigt verktyg för att bedöma elevernas kunskaper mot de uppsatta mål som anges i kursplanerna. Det är angeläget att skolan försäkras om att eleverna har tillräckliga kunskaper i dessa ämnen för sin fortsatta skolgång.

Årskurs 9

Nationella ämnesprov i biologi, kemi och fysik införs i grundskolan och specialskolan för att öka likvärdigheten i lärares bedömning av elevernas kunskaper. Skolverket har i flera sammanhang pekat på att betygssättningen inte kan antas vara likvärdig eftersom lärare tolkar mål och betygskriterier på olika sätt. Bristande likvärdighet kan få konsekvenser när elever konkurrerar om platser till gymnasieskolan. Med hänsyn till elevernas rättssäkerhet är det viktigt att lärare som sätter betyg gör det utifrån likvärdiga bedömningsgrunder. Enligt Skolverkets uppföljningar anser majoriteten av betygssättande lärare att nationella prov konkretiserar kursplanens mål och ger ett stöd vid bedömning och betygssättning av elever. Genom att införa fler nationella ämnesprov i årskurs 9 med tydliga anvisningar för bedömning ökar förutsättningarna att uppnå en ökad likvärdighet i lärares bedömningar och betygssättning.

Nationella prov har tidigare inte förekommit i biologi, fysik och kemi. För att kvalitetssäkra proven bör en utprovning av dem genomföras av Skolverket. Deltagandet i Skolverkets utprovning vårterminen 2009 ska

vara obligatoriskt för grundskolor och motsvarande fristående skolor. Från och med vårterminen 2010 ska proven användas för att bedöma elevernas kunskaper och som stöd för betygssättning.

Ämnesprov i biologi, kemi och fysik föreslås användas inom en treårsperiod en gång per ämne. Statens skolverk föreslås årligen meddela närmare föreskrifter om vilka huvudmän eller skolor som ska använda prov i ett visst ämne.

5 Ikraftträdande

Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009. De nya bestämmelserna i skolförordningarna ska dock tillämpas första gången läsåret 2008/09 när det gäller ämnesprov i årskurs 5 och läsåret 2009/10 när det gäller ämnesprov i årskurs 3 och 9. Detta beror på den utprovning av ämnesprov i de sistnämnda årskurserna som avses äga rum under vårterminen 2009.

6 Ekonomiska konsekvenser

6.1 Behov av insatser

Fler obligatoriska nationella ämnesprov bedöms ställa ökade krav på skolhuvudmännen. De förändringar som föreslås kommer till viss del att innebära ökad arbetstid för lärares hantering av proven samtidigt som lärare får bättre underlag för bedömning och betygssättning. Föreslagna förändringar bedöms också innebära ett behov av statliga implementeringsinsatser.

Skolverket kommer sammantaget genom de föreslagna förändringarna att få nya permanenta uppgifter att konstruera och administrera prov samt analysera och följa upp provresultaten. Verket får även en långsiktig uppgift att informera kommuner och skolor om proven och provresultat samt på olika sätt verka för en likvärdig bedömning och betygssättning. För att stärka Skolverkets arbete med att öka måluppfyllelsen, uppföljning och utvärdering av elevers kunskaper samt verkets kontinuerliga arbete avseende det nationella provsystemet avses 28 000 000 kronor tillföras verkets förvaltningsanslag årligen.

Årskurs 3

Framst är det lärare i årskurs 3 som kommer att beröras av implementeringsinsatser eftersom lärare som undervisar i denna årskurs inte tidigare bedömt elevernas kunskaper utifrån nationellt fastställda mål för årskursen eller genomfört nationella prov. Tillfälliga medel motsvarande 8 000 000 kronor för budgetåren 2008-2010 avses att tillföras Skolverket för implementeringsinsatser riktade till skolhuvudmän och skolor.

De kommunala merkostnaderna som uppstår på grund av att lärare behöver ytterligare arbetstid för planering, rättning och inskickning av ämnesproven bedöms uppgå till cirka 19 000 000 kronor. Medel för motsvarande belopp bör tillföras utgiftsområde 25 Statsbidrag till kommuner och landsting.

Årskurs 5

Nuvarande frivilliga ämnesprov i årskurs 5 genomförs sedan flera år av 98 procent av skolorna. Förslaget om införande av ett obligatorium bedöms därför innebära marginella merkostnader för skolhuvudmännen. När det gäller kompensation till kommunerna bereds frågan för närvarande inom Regeringskansliet.

Årskurs 9

Förslaget att införa obligatoriska nationella prov i årskurs 9 i biologi, fysik och kemi medför bland annat att lärare behöver ytterligare arbetstid för planering, rättning och inskickning av proven. Samtidigt kommer denna ökade arbetsinsats till stora delar kompenseras av att berörda lärare i mindre utsträckning behöver genomföra lokala prov i dessa ämnen. Sammantaget är det dock rimligt att anta att de föreslagna förändringarna innebär vissa merkostnader för skolhuvudmännen. De kostnader som uppstår har beräknats till 18 000 000 kronor. Medel för motsvarande belopp bör tillföras utgiftsområde 25 Statsbidrag till kommuner och landsting.

Jämfört med lärare i årskurs 3 har årskurs 9-lärare sedan tidigare haft nationella mål för årskursen som underlag för planering av undervisning och bedömning av elevernas kunskaper. Av berörda lärare i årskurs 9 bedöms dessutom en stor del vara lärare som också undervisar i matematik och dessa har redan hanterat nationella prov i det ämnet. Behovet av implementeringsinsatser bedöms därför vara mer begränsat. Kostnaderna för de statliga implementeringsinsatserna riktade till skolhuvudmän och skolor bedöms rymmas inom den föreslagna förstärkningen av Skolverkets förvaltningsanslag.

7 Författningsförslag

7.1 Förordning om ändring i grundskoleförordningen (1994:1194)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 10 § grundskoleförordningen (1994:1194) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ämnesprov i svenska, engelska och matematik skall användas i slutet av årskurs 9 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling och som stöd för betygssättning.

Ämnesprov i samma ämnen kan användas i slutet av årskurs 5 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling.

Föreslagen lydelse

10 §¹

Ämnesprov ska användas i följande ämnen och årskurser för att bedöma elevernas kunskaper i relation till målen i ämnet och, i årskurs 9, som stöd för betygssättning:

1. i svenska, svenska som andraspråk och matematik i slutet av årskurs, 3, 5 och 9,

2. i engelska i slutet av årskurs 5 och 9, och

3. i biologi, fysik eller kemi i slutet av årskurs 9.

Ämnesprov som avses i första stycket 3 ska inom en treårsperiod användas en gång per ämne.

Statens skolverk fastställer ämnesprov och meddelar närmare föreskrifter om dem.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2009.
 2. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 5 tillämpas första gången läsåret 2008/09.
 3. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 3 och 9 tillämpas första gången läsåret 2009/10. Äldre bestämmelser om ämnesprov i svenska, engelska och matematik i årskurs 9 ska fortsätta att tillämpas läsåret 2008/09.

¹ Senaste lydelse 1999:683.

7.2 Förordning om ändring i specialscoleförordningen (1995:401)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 10 § specialscoleförordningen (1995:401) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ämnesprov i svenska, engelska och matematik skall användas i slutet av årskurs 10 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling och som stöd för betygssättning.

Ämnesprov i samma ämnen kan användas i slutet av årskurs 6 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling.

Föreslagen lydelse

10 §²

Ämnesprov ska användas i följande ämnen och årskurser för att bedöma elevernas kunskaper i relation till målen i ämnet och, i årskurs 10, som stöd för betygssättning:

1. i svenska, svenska som andraspråk och matematik i slutet av årskurs 4, 6 och 10,

2. i engelska i slutet av årskurs 6 och 10, och

3. i biologi, fysik eller kemi i slutet av årskurs 10.

Ämnesprov som avses i första stycket 3 ska inom en treårsperiod användas en gång per ämne.

Statens skolverk fastställer ämnesprov och meddelar närmare föreskrifter om dem.

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2009.
 2. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 6 tillämpas första gången läsåret 2008/09.
 3. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 4 och 10 tillämpas första gången läsåret 2009/10. Äldre bestämmelser om ämnesprov i svenska, engelska och matematik i årskurs 10 ska fortsätta att tillämpas läsåret 2008/09.

² Senaste lydelse 2002:238.

7.3 Förordning om ändring i sameskolförordningen (1995:205)

Härigenom föreskrivs att det i sameskolförordningen (1995:205) ska införas en ny paragraf, 5 kap. 5 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Ämnesprov ska användas i följande ämnen och årskurser för att bedöma elevernas kunskaper i relation till målen i ämnet:

- 1. i svenska, svenska som andraspråk och matematik i slutet av årskurs 3 och 5, och*
- 2. i engelska i slutet av årskurs 5.*

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2009.
 2. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 5 tillämpas första gången läsåret 2008/09.
 3. De nya bestämmelserna ska i fråga om ämnesprov i årskurs 3 tillämpas första gången läsåret 2009/10.

7.4 Förrdning om ändring i förrdningen (1996:1206) om fristående skolor

Härigenom föreskrivs att 1 a kap. 6 § förrdningen (1996:1206) om fristående skolor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Fristående grundskolor är skyldiga att delta i de nationella ämnesprov i *svenska, engelska och matematik* som används inom det offentliga skolväsendet i slutet av *årskurs 9*.

Föreslagen lydelse

6 §

Fristående grundskolor är skyldiga att delta i de nationella ämnesprov som *ska användas* inom det offentliga skolväsendet i slutet av *årskurs 3, 5 och 9*.

Statens skolverk får meddela närmare föreskrifter om deltagande i ämnesprov i biologi, fysik och kemi i årskurs 9.

Denna förrdning träder i kraft den 1 januari 2009.

7.5 Förrdning om utprovning av ämnesprov i biologi, fysik och kemi i årskurs 9 i grundskolan m.m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En kommun är skyldig att medverka i Statens skolverks utprovning av ämnesprov i biologi, fysik och kemi som ska användas i slutet av årskurs 9 i grundskolan.

2 § Fristående skolor som motsvarar grundskolan är skyldiga att medverka i den utprovning av ämnesprov som avses i 1 §.

3 § Ämnesprov som avses i denna förrdning behöver inte beaktas vid betygssättning.

4 § Statens skolverk får meddela närmare föreskrifter om utprovning av ämnesprov som avses i denna förrdning. Skolverket ska därvid sträva efter att varje elev i årskurs 9 deltar i ämnesprov i ett av ämnena biologi, fysik eller kemi samt att antalet provdeltagare blir lika stort för varje ämne.

Denna förrdning träder i kraft den 1 januari 2009 och gäller till och med utgången av år 2009.

7.6 Förordning om utprovning av ämnesprov i svenska och matematik i årskurs 3 i grundskolan m.m.;

Härigenom föreskrivs följande.

1 § En kommun är skyldig att medverka i Statens skolverks utprovning av ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk och matematik som ska användas i slutet av årskurs 3 i grundskolan.

2 § Fristående skolor som motsvarar grundskolan är skyldiga att medverka i den utprovning av ämnesprov som avses i 1 §.

3 § Statens skolverk får meddela närmare föreskrifter om utprovning av ämnesprov som avses i denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2009 och gäller till och med utgången av år 2009.